

GRÅTENMOEN. Informasjon som forfatteren presenterte i Avisa Varden 18.des.2015

13 JULI 1906: Debatt i Stortinget vedrørende «indstilling fra militærkomiteen andgående er hvervelse af ny ekserserplads istedenfor Graatenrnoen».

Den gang, som i vår tid, var nedleggelse og opprettelse av militære etableringer ikke bare basert på de militære faglig begrunnede behov, men også innslag av distriktpolitikk og særinteresser. Lokalisering ble fortsatt vurdert opp mot hva svenskene kunne finne på med Norges selvstendighet nylig fastlagt og skillet fra Sverige like bak.

Forholdene på og rundt Graatenmoen ekserserplass var gjenstand for Stortingets oppmerksomhet ved gjentatte anledninger og det var med dette som bakteppe at regjeringen fremmet st.prp.nr.891906/1907.I sin innstilling til armeens budsjett for 1899-1900 (side 11) bemerket Stortingets militærkomite at den fant det meget uheldig at det på Graatenmoen foregikk brennevinssalg 1 henhold til et gammelt privilegium.

Komiteen etterlyste Initiativ fra regjeringen for innløse denne rettigheten. Etter gjentatte årlige purringer kom da det refererte initiativ fra Regjeringen.

Proposisjonen ble blant annet basert på fagmilitære vurderinger fra generalstaben, levert 11, oktober 1905. Her ble mange lokaliteter omtalt og i tur og orden forkastet. I området rundt Kongsberg ble fem alternativer drøftet. Disse var:

- Postbromoen
- Stengelsrudgaardene
Kongsgaardmoen
- Heistadmoen (Hedenstadmoen)
- Terrenget mellom Kongsberg,
Skollenborg og Krekling

Heistadmoen ble fra fagmilitært hold anbefalt som « i fortrinlig grad skikket til øvelsesplass»,

Graatenmoen som ekserserplass går langt tilbake i tid, og dens historikk, også med innslag av muntre marsjerfaringer, finnes på nettstedet *Skiensatlas*, forfattet gjennom *Skien skolemuseum*. Det var debatt også om hvordan sakens tekst var å forstå. Teksten lød: «Indstilling fra militærkomiteen angående erhvervelse af ekserserplads istedenfor Graatenmoen».

Dette betød, hevdet mindretallet, at Graatenmoen samtidig med vedtak om etablering av Heistadmoen, ville bli nedlagt. Det ble fra samme gruppering pekt på at de forsto behovet for å øve større enheter samlet, men mente at en allikevel burde kunne bruke Graatenmoen til øvelser for mindre avdelinger der mannskapene kom fra de nærliggende områder.

Ja takk, begge deler, var et kjent begrep også i 1906.

Det ble fra fagmilitært hold pekt på at hensikten med et nytt og større etablissement

var at flere våpenarter skulle samøve. Dette ble av motstanderne møtt med at skulle den norske arme i krig, ville det skje på hjemmebane. Derfor var de øvelser med samtrening, som de militære kunne utøve på sletteland-skapet i Europa, neppe noe å trene seg opp i her hjemme.

På bakgrunn av Heistadmoens beliggenhet hevdet motstanderne at dette ville utløse betydelige summer årlig når soldatene skulle gå til ekserserplasser som lå lengre unna befolkningstette områder.

Det ble også foreslått en utsettelse av hele saken basert på at det snarlig var forventet et forslag om ny hærorganisasjon. At skytebanen var lagt slik at det måtte skytes tvers over en hovedvei der vakter måtte sperre veien, ble ikke tillagt særlig vekt. Altså leve Graatenmoen.

Alle, var som tidligere, for å fjerne de privilegier som var knyttet til kjøp, salg og utsjenking av alkohol. Basert på en dom av 1868 var verdien av privilegiet satt til 88.000 kroner. Eierne tilbød seg å selge for 50.000 kroner. For å stimulere til å bli kvitt privilegiene og med dette legge et bedre grunnlag for å beholde den militære aktivitet på stedet, vedtok Skien kommune å betale 20.000 kroner, mot at staten tok resten. Til sammenlikning kan nevnes at det i kalkylene som lå til grunn ved kjøp av øvingsområde rundt Heistadmoen var prisen mellom 15 og 25 kroner per mål.

Under debatten i Stortinget, som var ganske omfattende, engasjerte også statsminister Michelsen seg, noe som forteller at det var viktig, snarest mulig å få Heistadmoen etablert. Et forsøk på å nå gjennom med et slags utsettelses-forslag ble avvist og forslaget om Heistadmoen ble vedtatt mot 38 stemmer.

Det hører med at det i stortingsreferatet fremgår noe som kan tolkes som en liten feide mellom stortingspresidenten og representanten Egede -Nissen, Det var ikke den eneste feiden Egede-Nissen var involvert i:

EGEDE-NISSEN: Tør jeg bede om, siden forsvarsministeren nu er tilstede at få rette en kort forespørsel til ham? Jeg vil nødig oppholde statsministerens tid, da han formodentlig har andre forretninger at utføre.

PRESIDENTEN: Nu har man at gaa over til de enkelte enkelte poster af indstillingen.

EGEDE-NISSEN: Jeg takker for præsidentens elskverdighet. Jeg skal da faa lov at vente til kl.2.

Adam Egede-Nissen representerte såvel Venstre som Ap og NKP på Stortinget. I 1905 sluttet han seg til APs gruppe, og ved partisplittelsen i 1923 ble han medlem av Norges kommunistiske parti.

Arene har gått, Graatenmoen som ekserserplass er for lengst historie og Heistadmoens fremtid er uvis. I hvilken grad det har vært bruk av alkohol-holdige drikker på Graatenmoen også etter at det militære hadde forlatt området, er uvisst.

Hans .J. Rrøsjorde

Leder av Stortingets forsvars komite 1989-2001

